

Jožef Križaj,
Mojca Doupona Topič

Šolska izobrazba vrhunskih nogometašev kot kulturni kapital

Izvleček

Glavni namen pričujoče študije je bil ugotoviti značilnosti izobrazbe vrhunskih reprezentančnih nogometašev ($N = 184$) in jo primerjati z izobrazbo njihovih staršev. Bourdieu (1983) definira pridobljeno stopnjo izobrazbe posamezne osebe kot "institucionalizirani kulturni kapital". Tako razlaga kulturni kapital kot z izobraževanjem in okoljem pridobljeno znanje, ki oblikuje razredne razlike med posamezniki. Na vzorcu 184 tako bivših kot aktivnih slovenskih reprezentančnih nogometašev smo s pomočjo prirejenega vprašalnika za aktivne športnike (AS-01) po avtorici Doupona Topič (2005) preučili doseženo stopnjo izobrazbe reprezentančnih nogometašev ter njihovih staršev. Za ugotavljanje razlik med nogometaši in njihovimi starši smo uporabili neparametrični Mann-Whitneyjev test. Rezultati deskriptivne statistike kažejo, da je večina nogometašev (61,0 %) dosegla srednjo šolsko izobrazbo. Visoko šolo je dokončalo v celoti samo 5,6 % nogometašev. Zdi se, da je pridobivanje terciarne izobrazbe za vrhunske nogometaše v obdobju, ko se večinoma ukvarjajo le s športom, zelo zahtevno.

Ključne besede: izobrazba, dvojna kariera, nogomet.

School education of top-level football players as cultural capital

Abstract

The main purpose of this study was to determine the characteristics of the education in top-level football players ($N = 184$) and to compare it with the education of their parents. Bourdieu (1983) defines the acquired level of individuals' education as "institutionalized cultural capital" in terms of a formal recognition or credential that certifies specific qualifications. According to Bourdieu social class differences between individuals occur through distinct levels of acquired education and knowledge. By using the adapted questionnaire for active athletes (AS-01, Doupona Topič, 2005), we examined the achieved level of education in 184 both former and active Slovenian national football players as well as the achieved education level of their parents. Non-parametric Mann-Whitney test was used to determine the differences in education level between football players and their parents. The results of descriptive statistics show that most of the football players (61.0%) achieved high school education level. Only 5.6% of the football players completed a university degree. It seems that acquiring tertiary education level in a time period when football players mostly deal with sports is a very demanding task.

Keywords: education, dual career, football.

■ Uvod

Vrhunski športniki med športno kariero vložijo veliko časa in navora v treninge in tekmovalništvo. Istočasno se mnogi vrhunski športniki soočajo s problemom usklajevanja športne aktivnosti in šolanja. Potrebna izobrazba naj bi po koncu športne kariere omogočala športniku začetek druge poklicne poti (Juraga in Doupona Topič, 2004; Lupo idr., 2012). Le redkim športnikom uspe zaslužiti dovolj denarja za njihovo finančno neodvisnost tudi za obdobje po končani karieri. Zato je pomembno, da se vrhunski športniki šolajo med športno kariero in tudi dosežejo določeno stopnjo izobrazbe. V Sloveniji se največ ukrepov za pomoč vrhunskim športnikom v času šolanja izvaja na ravni osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji, 2017). V tem procesu so še posebej dobro organizirane nekatere srednje šole z gimnazijskim programom, saj ponujajo svojim dijakom športnikom vključitev v športne oddelke. Glavni cilj teh športnih oddelkov je prilagoditev šolskega urnika zaradi športne odsotnosti dijaka. Po ugotovitvah CeciĆ Erpić (2002) dosegajo slovenski športniki najpogostejše srednješolsko izobrazbo (65 %). Na terciarni, univerzitetni izobraževalni ravni v Sloveniji nimamo sistematično urejene zakonodaje o prilagajanju študija vrhunskim športnikom. Slovenske univerze so javne avtonomne ustanove, ki določajo v tem primeru študijski režim same (Lupo idr., 2012; Caprigna idr., 2015). Vsekakor imajo športniki, ki se odločijo za študij na univerzi, možnost uveljavljanja statusa športnika, ki jim med študijem omogoča določene ugodnosti (Jurak, Kovač in Strel, 2005). Ravno teorija francoskega sociologa Pierra Bourdieuja (1983, 1984, 2002) o kulturnem kapitalu (znanju) in habitusu (sistemu ponotranjenih nagnjenj in okusov) ponuja veliko teoretičnih vidikov za znanstveno, sociološko preučevanje izobrazbe posameznega športnika oz. v našem primeru vrhunškega nogometaša. Bourdieu (1979) meni, da telo ni naravna stvar, temveč je telo tudi proizvod družbe in njenih pogojev, ki se jih ne da razložiti brez pojmov vzgoje, izobrazbe, socialnih norm in zgodovine.

Bourdieu opredeli to vsebino s pojmom moči in z razvrščanjem ljudi v različne družbene razrede (Moldenhauer, 2010). Bourdieu (1983) vidi kulturni kapital kot z izobraževanjem in okoljem pridobljeno znanje, ki oblikuje razredne razlike med posamezniki. Zdi se, da okolica, v kateri športnik odrašča

in živi, vpliva na razvoj posameznikove akademske in športne kariere. Po Bourdieju (1983) je mogoče razložiti strukturo in funkcije našega družbenega sveta le, če se pojem kapitala ne interpretira samo v gospodarskem pomenu, ampak če se pojem opredeli v vseh njegovih oblikah. Bourdieu (1983) deli kulturni kapital v tri vrste:

- "utelešeni kulturni kapital": to je kapital, ki je vezan na telo posameznika, kot npr. izobrazba, znanje, vedenje, način razmišljanja o čem. Ta del kulturnega kapitala naj bi posameznik pridobil skozi socializacijo, učne in izobraževalne procese, in sicer znotraj ali izven družinskega ter šolskega okolja (Bourdieu, 1984);
- "institucionalizirani kulturni kapital": ta kapital opredeli Bourdieu kot pridobljene akademske nazive/spričevala/certifikate na podlagi dosežene izobrazbe posameznika. Ovrednotenje določenega znanja skozi šolski ali akademski naziv je postopek, ki omogoča razlikovati med samoukom in osebo, ki je kvalifikacijo pridobila skozi institucionalizirano izobraževanje;
- kot "objektivirani kulturni kapital" opisuje imetje knjig, člankov, umetniških izdelkov, tiskalnega stroja itd.

Socialni status v družbi se doseže s kapitalom, poreklo posameznika je odločilno za pridobitev vseh treh vrst kapitala. V vsakem primeru te tri vrste kapitala določajo, kam se posameznik uvrsti v družbi (Eder, 1989). Omenjeni status oblikuje po Bourdieju določen "habitus" posameznika, ki ga lahko razumemo kot specifičen vzorec razmišljanja in obnašanja posameznika v slojnih klasifikacijah. Bourdieu (2002) opredeli habitus kot "sistem trajnih in prenosljivih dispozicij" posameznika, ki je "zgodovinski izdelek individualne in kolektivne prakse" v smislu minulih izkušenj. Bourdieu (1983) močno poudarja vpliv kulturnega kapitala in mu pripisuje osrednjo težnjo v primerjavi z drugimi oblikami kapitala. V tem smislu opisuje Bourdieu kulturni kapital kot "*vis insita*" (moč) in "*lex insita*" (zakon) družbe. Tako pojasnjuje Bourdieu (2002) družbeno strukturo z obnašanjem/vedenjem posamezne osebe, ki si je obnašanje/vedenje pridobila skozi okolje, v katerem živi. Poleg ekonomskega in socialnega kapitala naj bi imel prevladujoči razred najboljše kulturni kapital. Družbena struktura (višji, srednji in nižji socialni sloj) naj bi nastala zaradi razlik v razpolaganju s kulturnim kapitalom (Bourdieu, 1983). Kot že omenjeno,

definira Bourdieu (1983) utelešeni kulturni kapital kot kapital, vezan na telo posameznika (splošno znanje in izkušnje ter šolska izobrazba). Ta kapital lahko razumemo na eni strani kot primarni, pridobljen skozi družino, in na drugi strani kot sekundarni, pridobljen skozi izobraževalni proces, kapital posameznika. Skozi primarno socializacijo (družina in vzorci) pridobi oseba kulturne kompetence, ki lahko pozitivno vplivajo na uspeh izobrazbe in s tem na uspeh poklicne kariere. Splošno gledano, naj bi bila sociološka teorija razlaga družbenih pojavov. V znanstvenem svetu pa obstajajo teorije, ki pojasnjujejo določene pojave, a se jih ne da jasno preveriti v družbeni realnosti. Vemo, da je nemogoče smiselno pojasnjevati družbeno realnost v celoti, razložiti je mogoče samo posamezne izseke te realnosti.

Glede na to, da Bourdieu (1983) razlaga razredno teorijo s pomočjo habitusa in kulturnega kapitala, se zdi smiselno proučevanje izobrazbe in poklica vrhunskih nogometašev in njihovih staršev v smislu institucionaliziranega kulturnega kapitala. Z ugotavljanjem sociološkega ozadja družinskega in šolskega področja posameznega vrhunškega nogometaša želimo pridobiti pomembne podatke, ki bodo lahko pripomogli k lažjemu razumevanju izobraževalne oz. akademske kariere nogometaša.

V skladu z raziskovalnim predmetom tega dela smo postavili naslednje glavne cilje:

1. Analizirati in opisati značilnosti izobraževanja slovenskih reprezentančnih nogometašev.
2. Ugotoviti značilnosti primarne družine reprezentančnega nogometaša z vidika družbenega položaja.
3. Ugotoviti stopnjo izobrazbe in poklic staršev ter ju primeriti s stopnjo izobrazbe in poklicem reprezentančnega nogometaša.

■ Metode

Merjenci in opis meritev

V raziskavi smo obravnavali slovenske reprezentančne nogometaše, ki so od leta 2000 do leta 2012 po podatkih Nogometne zveze Slovenije (NZS) nastopali v eni od naslednjih starostnih kategorij reprezentanc Slovenije: U 16 (16 let in mlajši), U 17 (17 let in mlajši), U 18 (18 let in mlajši), U 19 (19 let in mlajši), U 20 (20 let in mlajši), U 21 (21 let in mlajši) in članski reprezentanci. Celotna populacija nastopajočih igralcev v tem časovnem obdobju je zajemala 565 oseb. Skupaj je na vprašalnik odgovorilo

184 nogometašev (odziv = 32,56 %). Merjenci so v povprečju potrebovali 15 minut za izpolnjevanje anketnega vprašalnika. Sodelovanje nogometašev pri anketi je bilo prostovoljno. Vsi pridobljeni osebni podatki nogometašev so ostali anonimni. Zbiranje podatkov je bilo izvedeno v skladu z zahtevami Zakona o varovanju osebnih podatkov.

Operacionalizacija družinskih in šolskih dejavnikov

Kot razlaga Bourdieu (1983), je na telo vezan kulturni kapital posameznika (utelešeni kulturni kapital) v procesu socializacije primarno pridobljen skozi družino oz. podporo družine in sekundarno pridobljen skozi šolo. Tako sloni operacionalizacija dimenzije družinskega in šolskega "institucionaliziranega in utelešenega kulturnega kapitala" na obstoječem vprašalniku za aktivne športnike (AS-01) po avtorici Doupona Topič (2005) in lastnih predvidevanj, ki uporabljajo podoben merilni postopek kot avtorji Rössel in Beckert-Zieglschmid (2002) ter Jungbauer-Gans (2004).

Za raziskovanje institucionaliziranega in utelešenega kulturnega kapitala družinske dimenzije smo se odločili uporabiti spremenljivke, ki merijo dejanja v preteklosti. S tem pristopom poskušamo zagotoviti bolj zanesljive, veljavne oz. tudi objektivne odgovore merjencev (Ferligoj, Leskovšek in Kogovšek, 1995). Socialni sloj primarne družine nogometaša oz. družbeno, hierarhično klasifikacijo družine (Doupona Topič, 2010) smo v vprašalniku ugotavljali z lastno navedbo nogometaša o ravni sloja primarne družine. Poglobili smo navedbo nogometaša o sloju primarne družine z naslednjimi spremenljivkami oziroma s podatki institucionaliziranega značaja, kot so: stopnja izobrazbe mame; stopnja izobrazbe očeta; poklic mame; poklic očeta; brezposelnost mame; brezposelnost očeta; bivalna situacija primarne družine; število članov primarne družine. Šolske in poklicne dejavnike nogometaša institucionaliziranega značaja smo preverjali s stopnjo izobrazbe nogometaša ter uspehom šolanja nogometaša. Vprašanja smo postavili tudi glede stopnje poklica nogometaša.

Metode obdelave podatkov

Podatki so bili obdelani s statističnim paketom SPSS 21 (*Statistical Package for social Sciences, Inc., Chicago IL*) in ustrezno razvrščeni ter opisani z metodami deskriptivne oz. opisne statistike. Ker so pridobljeni podatki

merjencev na ordinalnem merskem nivoju, smo za ugotovitev razlik izobrazbe med nogometaši in matere ter očeta uporabili neparametrični Mann-Whitneyjev test. Pri tem smo upoštevali vrednosti $p < 0,05$ kot statistično značilno vrednost (Hoffmann in Orthmann, 2009).

Rezultati in razprava

Sociodemografske značilnosti nogometašev

Nogometaši ($N = 184$) so bili stari med 18 in 46 let ($M \pm SD = 25,61 \pm 6,39$; $Me = 24$). Vsi nogometaši so državljani Republike Slo-

venije. Poleg slovenskega državljanstva je imelo 6 nogometašev tudi državljanstvo druge države; dva nogometaša sta imela bosansko državljanstvo, dva nogometaša hrvaško državljanstvo, en nogometaš francosko in en italijansko državljanstvo. V fazi izvajanja ankete je bilo 57 nogometašev (31 %) samskih, 35 nogometašev (19 %) poročenih, 86 nogometašev (46,7 %) v partnerski zvezi in 5 nogometašev (2,7 %) ločenih.

V Tabeli 1 je prikazana frekvenčna porazdelitev odgovorov na vprašanja, iz katere regije Slovenije prihaja primarna družina udeležencev raziskave. 29,9 % nogometašev prihaja iz Osrednjeslovenske regije,

Tabela 1
Opis osnovnih podatkov primarne družine merjencev

Spremenljivka	Razvrstitev spremenljivke	Točke	Absolutna frekvenca (N)	Relativna frekvenca (%)
(1) Regija primarne družine	Pomurska	-	8	4,3
	Podravska	-	19	10,3
	Koroška	-	5	2,7
	Savinjska	-	20	10,9
	Zasavska	-	5	2,7
	Jugovzhodna	-	10	5,4
	Osrednjeslovenska	-	55	29,9
	Gorenjska	-	16	8,7
	Notranjska	-	5	2,7
	Goriška	-	22	12,0
(2) Sloj primarne družine (Me = 2)	Obalno-kraška	-	19	10,3
	Skupno		184	100,0
	Višji sloj	3	8	4,4
	Srednji sloj	2	154	84,2
(3) Število članov primarne družine	Nižji sloj	1	21	11,5
	Skupno		183	100,0
	2-članska družina	-	2	1,1
	3-članska družina	-	24	13,0
	4-članska družina	-	124	67,4
	5-članska družina	-	28	15,2
	6-članska družina	-	5	2,7
(4) Bivalna situacija primarne družine (Me = 3)	7-članska družina	-	1	0,5
	Skupno		184	100,0
	Lastna hiša	4	79	42,9
	Lastno stanovanje	3	91	49,5
	Najeta hiša	2	4	2,2
(5) Najeto stanovanje	Najeto stanovanje	1	10	5,4
	Skupno		184	100,0

Legenda. Številka spremenljivke v oklepaju, razvrstitev in operacionalizacija spremenljivke (točke) ter prikaz mediane (središnice) točk (Me), statistični prikaz odgovorov merjencev: Absolutna frekvenca odgovorov (N), relativna frekvenca odgovorov v odstotkih (%).

sledi ji Goriška regija z 12,0 %. Iz Savinjske regije izhaja 10,9 % primarnih družin, sledi Obalno-kraška in Podravska regija z 10,3 %. Najmanj primarnih družin nogometašev izhaja iz Zasavske (2,7 %) in Notranjske regije (2,7 %).

Nogometaši (84,2 %) subjektivno menijo, da sodi njihova primarna družina v srednji družbeni razred. Do podobnih rezultatov je prišla tudi Doupona Topič (2005) na vzorcu slovenskih vrhunskih športnikov različnih panog. Ugotovila je, da vidi 88,2 % vrhunskih športnikov primarno družino v srednjem sloju. Večina nogometašev (67,4 %) izhaja iz 4-članske družine. (Tabela 1). Največ nogometašev (49,5 %) je živel s primarno družino v lastnem stanovanju; 42,9 % nogometašev je s primarno družino živel v lastni hiši (Tabela 1).

Značilnosti primarne družine

Za popolno sliko o doseganju stopnje družbenega položaja primarne družine nogometaša lahko sklepamo po stopnji izobrazbe staršev, stopnji poklica matere in očeta, brezposelnosti staršev ter bivalnih razmerah primarne družine.

Kot kažejo rezultati (Tabela 2), nogometaši največkrat navedejo srednješolsko izobrazbo kot najvišjo doseženo stopnjo izobrazbo staršev.

Prevladujoči poklic očetov nogometašev je obrtni poklic s 67,4 %. Kar 19,1 % očetov nogometašev je brez poklica. Poklic srednjega razreda ima 7,9 % očetov, 5,6 % očetov pa ima poklic visokega razreda. Tudi matere udeležencev raziskave opravljajo v večini (44,1 %) obrtni poklic. Brez poklica je 24,3 % mater. Poklic srednjega razreda ima 26,6 % mater in poklic visokega razreda v celoti 5,1 % mater udeležencev raziskave (Tabela 2). Brezposelnih je bilo dlje časa 11,8 % mater nogometašev; brezposelnih očetov je bilo dlje časa le 4,4 %.

Po pregledu navedenih značilnosti primarne družine in dejstvu, da je 92,4 % nogometašev s primarno družino živel v lastni nepremičnini (Tabela 1), bi lahko potrdili lastno oceno nogometašev o pripadnosti družine srednjemu sloju. Kar 84,2 % nogometašev je navedlo, da izhajajo iz družin srednjega sloja (Tabela 1).

Pri ugotavljanju družbenega sloja družine bi bilo smiselno upoštevati še nekatere druge vidike, kot so dohodki staršev (to vprašanje smo nadomestili z vprašanjem o lastni nepremičnini primarne družine).

Tabela 2

Opis stopnje izobrazbe, poklica in brezposelnosti staršev

Spremenljivka	Razvrstitev spremenljivke	Točke	Absolutna frekvenca (N)	Relativna frekvenca (%)
(5) Najvišja stopnja izobrazbe matere (Me = 4)	Doktorat znanosti	8	0	0,0
	Magisterij znanosti, spec.	7	8	2,3
	Visoka šola	6	38	7,5
	Višja šola	5	22	19,5
	Srednja šola	4	55	31,6
	Poklicna šola	3	34	12,6
	Osnovna šola	2	13	21,8
	Brez formalne izobrazbe	1	4	4,6
Skupno			174	100,0
(6) Najvišja stopnja izobrazbe očeta (Me = 4)	Doktorat znanosti	8	1	0,6
	Magisterij znanosti, spec.	7	5	2,9
	Visoka šola	6	19	11,0
	Višja šola	5	19	11,0
	Srednja šola	4	68	39,3
	Poklicna šola	3	50	28,9
	Osnovna šola	2	10	5,8
	Brez formalne izobrazbe	1	1	0,6
Skupno			173	100,0
(7) Poklicni položaj matere (Me = 2)	Poklic visokega razreda z visoko šolsko izobrazbo	4	9	5,1
	Poklic srednjega razreda z višjo/visoko šolsko izobrazbo	3	47	26,6
	Obrtni poklic z nižjo šolsko izobrazbo	2	78	44,1
	Brez poklica oz. poklicne izobrazbe	1	43	24,3
	Skupno		177	100,0
(8) Poklic položaj očeta (Me = 2)	Poklic visokega razreda z visoko šolsko izobrazbo	4	10	5,6
	Poklic srednjega razreda z višjo/visoko šolsko izobrazbo	3	14	7,9
	Obrtni poklic z nižjo šolsko izobrazbo	2	120	67,4
	Brez poklica oz. poklicne izobrazbe	1	34	19,1
	Skupno		178	100,0
(9) Brezposelnost matere (Me = 3)	Nikoli	3	141	79,2
	Da, ampak manj kot leto dni	2	16	9,0
	Da, dlje časa	1	21	11,8
Skupno			178	100,0
(10) Brezposelnost očeta (Me = 3)	Nikoli	3	152	84,4
	Da, ampak manj kot leto dni	2	20	11,1
	Da, dlje časa	1	8	4,4
Skupno			180	100,0

Legenda. Številka spremenljivke v oklepaju, razvrstitev in operacionalizacija spremenljivke (točke) ter prikaz mediane (središčnice) točk (Me), statistični prikaz odgovorov merjencev: absolutna frekvenca odgovorov (N), relativna frekvenca odgovorov v odstotkih (%).

Vprašanju o zaslužkih smo se zaradi občutljivosti področja izognili. Splošne izkušnje pri raziskavah s profesionalnimi nogometaši namreč kažejo, da so vprašanja o denarju nezaželena.

Značilnosti šolanja nogometašev

Tabela 3 nam prikazuje odgovore nogometašev o načinu šolanja in podpori šole med šolanjem. Predvsem nas je zanimal potek šolanja po končanem obdobju obveznega izobraževanja. Večinoma so se nogometaši (67,0 %) redno šolali. Redno, ampak dlje časa, se je šolalo 24,6 % nogometašev. Po obveznem obdobju šolanja se je šolalo le še 8,4 % nogometašev. Iz odgovorov nogometašev o šolskem uspehu (Tabela 3) ugotavljamo, da so nogometaši večinoma končali šolanje z dobrim uspehom (N = 110).

Visoko šolo je dokončalo v celoti samo 5,6 % nogometašev, višjo šolo pa 9,0 % nogometašev. Večini nogometašev (61,0 %) je uspelo končati srednjo šolo, medtem ko je poklicno šolo končalo 13,6 % nogometašev, osnovno šolo pa 10,7 % nogometašev (Tabela 3).

Do podobnih rezultatov je v svoji raziskavi prišla tudi Cecič Erpič (2002), ki ugotavlja, da imajo slovenski športniki v povprečju srednješolsko izobrazbo (65 %). Rezultati tudi kažejo, da se nogometaši v veliki meri niso odločili za nadaljnje šolanje na višješolski ravni v času aktivne kariere. Možni vzroki za to dejanje so številni. Motivacija posameznika (Lupo idr., 2012) lahko vpliva na nadaljnji razvoj dvojne kariere kot tudi velika časovna obremenitev športnika zaradi treningov in tekmovanja (López de Subijana, Barriopedro in Conde, 2015).

Predvidevamo lahko, da zahteva profesionalni nogomet popolno predanost posameznika in ne dopušča časa za nadaljnje izobraževanje. Očitno je dandanes v vrhunskem nogometu težko usklajevati športno in terciarno šolsko kariero.

Posebno pride do izraza težavno usklajevanje nogometa in šolanja v starosti od 19. leta naprej. Nogometaš v tem obdobju postaja članski igralec in je lahko s strani svojega nogometnega kluba že pogodbeno vezan in plačan za igranje nogometa.

Ugotovili smo, da je imelo 120 nogometašev status športnika Olimpijskega komiteja Slovenije (Kriteriji za pridobitev kategorizacije, 2017). Od tega je 62 nogometašev (33,7 %) obiskovalo športni oddelek v osnovni

Tabela 3
Šolanje in poklic nogometaša, podpora šole

Spremenljivka	Razvrstitev spremenljivke	Točke	Absolutna frekvenca (N)	Relativna frekvenca (%)
(25) Potek šolanja nogometaša (Me = 3)	Reden	3	120	67,0
	Reden, ampak dlje časa	2	44	24,6
	Nisem se šolal	1	15	8,4
	Skupno		179	100,0
(26) Najvišja stopnja izobrazbe nogometaša (Me = 4)	Doktorat znanosti	8	0	0,0
	Magisterij znanosti, spec.	7	0	0,0
	Visoka šola	6	10	5,6
	Višja šola	5	16	9,0
	Srednja šola	4	108	61,0
	Poklicna šola	3	24	13,6
	Osnovna šola	2	19	10,7
	Brez formalne izobrazbe	1	0	0,0
	Skupno		177	100,0
(27) Uspeh šolanja nogometaša (Me = 2)	Odličen	4	14	7,9
	Prav dober	3	39	21,9
	Dober	2	110	61,8
	Zadosten	1	15	8,4
	Skupno		178	100,0
(28) Podpora šole (Me = 3)	Zelo velika podpora	5	25	14,0
	Velika podpora	4	49	27,5
	Nekaj podpore	3	63	35,4
	Malo podpore	2	22	12,4
	Zelo malo podpore	1	19	10,7
	Skupno		178	100,0
(30) Poklic nogometaša* (Me = 1)	Poklic visokega razreda z visoko šolsko izobrazbo	4	0	0,0
	Poklic srednjega razreda z višjo/visoko šolsko izobrazbo	3	9	5,0
	Obrtni poklic z nižjo šolsko izobrazbo	2	63	35,0
	Brez poklica oz. poklicne izobrazbe	1	108	60,0
	Skupno		180	100,0

Legenda. Številka spremenljivke v oklepaju, razvrstitev in operacionalizacija spremenljivke (točke) ter prikaz mediane (središnice) točk (Me), statistični prikaz odgovorov merjencev: absolutna frekvenca odgovorov (N), relativna frekvenca odgovorov v odstotkih (%), *pri klasifikaciji poklicev nismo upoštevali poklicev brez formalnega šolskega izobraževalnega procesa.

ali srednji šoli (Tabela 4), to pa predstavlja približno tretjino vseh merjencev. Zanimalo nas je tudi, kje so se nogometaši šolali. Rezultati kažejo, da se jih je največ šolalo na Gimnaziji Šiška (športni oddelek) v Ljubljani. Gimnazijo Šiška je namreč obiskovalo 28 nogometašev (49,8 % od 57 navedb merjencev).

Športni oddelki delujejo na osnovni in srednješolski ravni kot skrbniki za razvoj špor-

tnikov na šolskem in športnem področju v smislu celostne vzgoje oz. dvojne kariere (Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji, 2017). Podpomo s strani šole (Tabela 3) ocenjujejo nogometaši kot srednje veliko. Ukrep države s postavitvijo športnih oddelkov in priznavanjem statusa športnika deluje na ravni osnovnih šol in srednješolskih zavodov v primeru nogometa zelo dobro. To dejstvo potrjuje podatek, da je

Tabela 4

Šole in športni oddelki nogometašev (N = 57)

Ime šole	Absolutna frekvenca (N)	Relativna frekvenca (%)
Gimnazija Šentvid (športni oddelek)	1	1,8
Gimnazija ESIC Kranj (športni oddelek)	2	3,6
Gimnazija Šiška, Ljubljana (športni oddelek)	28	49,8
Gimnazija Murska Sobota (športni oddelek)	2	3,6
Gimnazija Nova Gorica (športni oddelek)	4	7,2
Gimnazija Velenje (športni oddelek)	1	1,8
Gimnazija Koper (športni oddelek)	3	5,3
Gimnazija Ptuj (športni oddelek)	2	3,6
Gimnazija Celje (športni oddelek)	2	3,6
Srednja šola tehniških strok, Ljubljana	1	1,8
Gimnazija Bežigrad, Ljubljana (športni oddelek)	2	3,6
II Gimnazija Maribor (športni oddelek)	3	5,3
Gimnazija Ravne na Koroškem (športni oddelek)	2	3,6
Srednja tehniška in strokovna šola, Ljubljana (športni oddelek)	3	3,6
Gimnazija Franceta Prešerna, Kranj (športni oddelek)	1	1,8
Skupno	57	100

Tabela 5

Mann-Whitneyjev test za ugotavljanje razlik pri spremenljivki najvišje dosežene izobrazbe nogometaša in mame

Najvišja dosežena izobrazba	Skupine	N	M rang	M sum rang	Mann-Whitney	Asymp. Sig. (2-tailed)
	Materi	174	190,73	33187,50	12835,50	,00
	Nogometaši	177	161,52	28588,50		

Tabela 6

Mann-Whitneyjev test za ugotavljanje razlik pri spremenljivki najvišje dosežene izobrazbe nogometaša in očeta

Najvišja dosežena izobrazba	Skupine	N	M rang	M sum rang	Mann-Whitney	Asymp. Sig. (2-tailed)
	Očeti	173	177,13	30643,00	15029,00	,75
	Nogometaši	177	173,91	30782,00		

Tabela 7

Mann-Whitneyjev test za ugotavljanje razlik pri spremenljivki poklica nogometaša in mame

Najvišja dosežena stopnja poklica	Skupine	N	M rang	M sum rang	Mann-Whitney	Asymp. Sig. (2-tailed)
	Mame	177	219,35	38824,50	8788,50	,00
	Nogometaši	180	139,33	25078,50		

Tabela 8

Mann-Whitneyjev test za ugotavljanje razlik pri spremenljivki poklica nogometaša in očeta

Najvišja dosežena stopnja poklica	Skupine	N	M rang	M sum rang	Mann-Whitney	Asymp. Sig. (2-tailed)
	Očeti	178	217,78	38764,00	9207,00	,00
	Nogometaši	180	141,65	25497,00		

večini merjencev (61,0 %) uspelo končati srednjo šolo in da je dobra tretjina merjencev (33,7 %), ki je obiskovala šolo s športnim oddelkom, uspela nastopati v eni od nogometnih reprezentanc Slovenije.

Reprodukcija kulturnega kapitala

Če primerjamo stopnjo izobrazbe nogometaša s stopnjo izobrazbe matere (Tabela 2), lahko ugotovimo, da reprodukcija institucionaliziranega kulturnega kapitala po Bourdieujevi zamisli (Eder, 1989; Rössel in Beckert-Zieglschmid, 2002) ni uspela. Mann-Whitneyjev test za dva neodvisna vzorca (Tabela 5), ki ga uporabljamo kot neparametrični test za ugotavljanje razlik med povprečnimi vrednostmi za spremenljivke ordinalnih skal, nam potrjuje naša predvidevanja. Rezultati omenjenega testa kažejo, da obstaja značilna statistična razlika med vrednostma najvišje dosežene izobrazbe nogometaša in matere pri 5 % stopnji tveganja.

Primerjava dosežene stopnje izobrazbe nogometaša in očeta nam ne kaže značilne statistične razlike med vrednostma (Tabela 5, Mann-Whitneyjev test za dva neodvisna vzorca pri $P = 0,05$). Zdi se, da so nogometaši dosegli očetovo stopnjo izobrazbe po Bourdieujevi zamisli reprodukcije institucionaliziranega kulturnega kapitala (Eder, 1989; Rössel in Beckert-Zieglschmid, 2002).

V fazi raziskave ni imel niti eden od nogometašev poklica visokega razreda z visokošolsko izobrazbo (Tabela 3). Poklic srednjega razreda z višjo/visokošolsko izobrazbo je imelo 5,0 % nogometašev. Obrtni poklic z nižješolsko izobrazbo je imelo 35,0 % nogometašev. V fazi raziskave je bilo 60 % nogometašev brez poklica (v raziskavi nismo upoštevali poklica brez formalnega šolskega izobraževalnega procesa, npr. poklicnega športnika, Tabela 3).

Za poklicno izobrazbo nogometaša (Tabela 3) v primerjavi z materjo (Tabela 2) lahko ugotovimo, da ni uspela reprodukcija institucionaliziranega kulturnega kapitala s strani nogometaša (Eder, 1989; Rössel in Beckert-Zieglschmid, 2002). Omenjeno ugotovitev nam statistično potrjuje rezultat Mann-Whitneyjevega testa (Tabela 7). Test kaže na značilno statistično razliko med najvišjo stopnjo poklica matere in nogometaša (Tabela 7, Mann-Whitneyjev test za dva neodvisna vzorca pri $P = 0,05$).

Enak rezultat smo dobili pri primerjavi poklicne izobrazbe nogometaša (Tabela 3) z

očetom (Tabela 2). Rezultati kažejo na značilno razliko med povprečnimi vrednostma (Tabela 8, Mann-Whitneyjev test za dva neodvisna vzorca pri $P = 0,05$).

Rezultati Mann Whitneyjevega testa družinskih in šolskih dejavnikov glede dveh starostnih skupin

Če je bil prejšnji del raziskave osredotočen na vsebinske povezave sociokulturnih dejavnikov kulturnega kapitala merjencev, se v tem delu raziskave osredotočimo na statistične razlike posameznih spremenljivk v dveh različnih starostnih skupinah znotraj vzorca merjencev. Po Marcia in Archer (1993) smo vzorca merjencev razdelili v skupino pozne adolescence (od 18. do 22. leta starosti) in v starostno skupino zrelih let (od 23. leta starosti naprej). Zaradi velikega razpona v starosti merjencev nas je zanimalo, če se starostni skupini razlikujeta glede značilnosti določenih spremenljivk družinskega in šolskega kulturnega kapitala. V spodnji Tabeli 9 so prikazani rezultati Mann-Whitneyjevega testa družinskih in šolskih dejavnikov glede razlik spremenljivk med dvema starostnima skupinama. Rezultat Mann-Whitneyjevega testa kaže na bistveno višjo stopnjo izobrazbe očetov ("najvišja stopnja izobrazbe očeta", Tabela 9) starostne skupine pozne adolescence ($U = 2748,00$; $P = 0,003$) ter tudi mam ("najvišja stopnja izobrazbe mame", Tabela 9) starostne skupine pozne adolescence (U

$= 2999,50$; $P = 0,029$). Značilna statistična razlika med skupinama obstaja tudi pri poklicu nogometaša (Tabela 9; $U = 2455,00$; $P = 0,000$) ter pri najvišji stopnji izobrazbe nogometaša (Tabela 9; $U = 2967,50$; $P = 0,005$). Merjenci zrelih let (od 23. leta naprej) imajo višjo stopnjo poklica kot tudi višjo stopnjo izobrazbe. Izobraževalne in poklicne značilne statistične razlike med skupinama so bile pričakovane, ker so se merjenci pozne adolescence (od 18. do 22. leta starosti) v fazi raziskave še šolali in še niso imeli dokončane izobraževalne poti. Rezultati kažejo določen trend vplivnih dejavnikov sociokulturne dimenzije družine (Rössel in Beckert-Zieglschmid, 2002 ter Jungbauer-Gans, 2004). Ugotavljamo višjo izobraževalno raven očetov mlajše generacije merjencev (starostna skupina pozne adolescence). Ugotavljamo namreč, da se starostna skupina nogometašev od 18 do 22 let starosti (skupina pozne adolescence) razlikuje od starostne skupine nogometašev od 23. leta naprej (odrasla oz. zrela leta) glede na šolski kulturni kapital.

Zaključek

Na podlagi dobljenih rezultatov lahko ugotovimo, da je osnovno in srednješolsko izobraževanje reprezentančnih nogometašev potekalo v skladu s pričakovanji. Zakonsko urejeno izobraževanje v tem starostnem obdobju omogoča vrhunskemu nogometašu pridobitev osnovnošolske ali srednje-

šolske izobrazbe. Rezultati, ki smo jih dobili glede izobraževanja nogometašev na višji in visokošolski ravni, so številčno gledano bolj skromni. Zdi se, da je pridobivanje terciarne izobrazbe v obdobju, ko se vrhunski nogometaši večinoma ukvarjajo le s športom, zelo zahtevno. Dvomimo pa, da je pomanjkanje sistematično urejene zakonodaje za univerzitetno izobrazbo športnikov v Sloveniji edini in glavni razlog za skromno število študentov, ki so vrhunski nogometaši. Odgovornosti za to stanje nosijo v tem primeru vsi udeleženci; nogometni klubi in tudi nogometaši sami. Trdimo lahko, da obstaja še velika možnost izboljšav izobraževanja vrhunskih športnikov (nogometašev) na univerzitetni ravni. V prihodnje bo še potrebno podrobneje raziskati in analizirati področje terciarne izobrazbe športnikov, da bi se zgoraj omenjeno stanje na podlagi utemeljenih strateških ukrepov lahko izboljšalo.

Literatura in viri

1. Bourdieu, P. (1979). *Entwurf einer Theorie der Praxis auf der ethnologischen Grundlage der kabyischen Gesellschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
2. Bourdieu, P. (1983). Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital. Prevedeno iz izvirnega besedila v R. Kreckel (ur.). *Soziale Ungleichheiten. Soziale Welt Sonderband 2* (str. 183–198). Pridobljeno iz <http://unirot.blogsport.de/images/bourdieuKapital.pdf>

Tabela 9

Mann-Whitneyjev test – statistika družinskih in šolskih dejavnikov glede dveh starostnih skupin

Spremenljivka	Starostna skupina	N	Mean Rank	Sum of Ranks	Mann-Whitney	P- (2-stransko)
(2) Sloj primarne družine	od 18 do 22 let	75	96,99	7274,00	3676,00	,094
	od 23. leta starosti naprej	108	88,54	9562,00		
(8) Poklic očeta	od 18 do 22 let	73	92,71	6767,50	3598,50	,403
	od 23. leta starosti naprej	105	87,27	9163,50		
(7) Poklic mame	od 18 do 22 let	72	90,21	6495,00	3693,00	,782
	od 23. leta starosti naprej	105	88,17	9258,00		
(30) Poklic nogometaša	od 18 do 22 let	74	70,68	5230,00	2455,00	,000
	od 23. leta starosti naprej	106	104,34	11060,00		
(5) Najvišja stopnja izobrazbe mame	od 18 do 22 let	74	96,97	7175,50	2999,50	,029
	od 23. leta starosti naprej	100	80,50	8049,50		
(6) Najvišja stopnja izobrazbe očeta	od 18 do 22 let	74	99,36	7353,00	2748,00	,003
	od 23. leta starosti naprej	99	77,76	7698,00		
(26) Najvišja stopnja izobrazbe nogometaša	od 18 do 22 let	73	77,65	5668,50	2967,50	,005
	od 23. leta starosti naprej	104	96,97	10084,50		

Legenda. Številka spremenljivke v oklepaju, vsebinski opis spremenljivke, statistični prikaz odgovorov merjencev v absolutni frekvenci (N), povprečne vrednosti rangov (mean rank), vsota rangov (sums of ranks), vrednost Mann-Whitneyjevega testa, P-vrednost.

3. Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
4. Bourdieu, P. (2002). *Praktični čut I in Praktični čut II*. Ljubljana: Studia humanitatis.
5. Capranica, L., Förster, J., Keldorf, O., Leseur, V., Vandewalle, P., Doupona Topič, M., Abeln, I., Keskitalo, R., Kozsla, T., Figueiredo, A. J., Guidotti, F. (2015). The European athlete as student network ("EAS") : prioritising dual career of European student-athletes = Evropska mreža za študente športnike ("EAS"): vzpodbujanje dvojne kariere evropskih študentov - športnikov. *Kinesiologia Slovenica: scientific journal on sport*, 21(2), 5–10.
6. Cécić Erpič, S. (2002). *Konec športne kariere: razvojno-psihološki in športno-psihološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
7. Doupona Topič, M. (2005) Sport, gender and the issues of life. V K.D. GILBERT (ur.). *Sexuality, sport and the culture of risk. Sport, culture & society*, 6, str. 103–118. Oxford: Meyer & Meyer Sport.
8. Doupona Topič, M. (2010). Vpliv socialne stratifikacije na značilnosti športno rekreativne dejavnosti v Sloveniji. *Revija Šport 1 in 2*. Fakulteta za šport v Ljubljani, Olimpijski komite Slovenije – Združenih športnih zvez. Ljubljana: UL, Fakulteta za šport.
9. Eder, K. (1989). Klassentheorie als Gesellschaftstheorie: Bourdieus dreifache kulturtheoretische Brechung der Klassentheorie. *Klassenlage, Lebensstil und kulturelle Praxis: Beiträge zur Auseinandersetzung mit Pierre Bourdieus Klassentheorie* (str. 15–34). Frankfurt am Main: Suhrkamp. Pridobljeno iz <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/1528>
10. Ferligoj, A., Leskovšek, K. in Kogovšek, T. (1995). *Zanesljivost in veljavnost merjenja. Metodološki zvezki*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Hoffmann, U. in Orthmann, P. (2009). *Schnellkurs Statistik: mit Hinweisen zur SPSS-Benutzung*. Köln: Sportverlag Strauss.
12. Jungbauer-Gans, M. (2004). Einfluss des sozialen und kulturellen Kapitals auf die Lesekompetenz. Ein Vergleich der PISA 2000-Daten aus Deutschland, Frankreich und der Schweiz. *Zeitschrift für Soziologie*, 33(5), 375–397.
13. Juraga, A. in Doupona Topič, M. (2004). Šolanje in življenje športnikov v času vrhunske športne kariere. *Šport: revija za teoretična in praktična vprašanja športa*, 52(3), 10–15.
14. Jurak, G., Kovač, M. in Strel, J. (2005). Analiza statusa športnika v srednjih šolah. V G. Jurak (ur.). *Športno nadarjeni otroci in mladina v slovenskem šolskem sistemu. Knjižnica Annales Cinesiologiae*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Inštitut za kineziološke raziskave, Založba Annales.
15. Kriteriji za pridobitev kategorizacije. (17. 12. 2017). Olimpijski komite Slovenije Združenje športnih zvez. Pridobljeno iz <http://www.olympic.si/sportniki/registracija-in-kategorizacija>.
16. López de Subijana, C., Barriopedro, M. in Conde, E. (2015). Supporting dual career in Spain: elite athletes' barriers to study. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 57–64.
17. Lupo, C., Tessitore, A., Capranica, L., Rauter, S., Doupona Topič, M. (2012). Motivation for a dual-career : Italian and Slovenian student-athletes = Motivacija za dvojno kariero : italijanski in slovenski študenti športniki. *Kinesiologia Slovenica: scientific journal on sport*, 18(3), 47–56.
18. Marcia, J. E. in Archer, S. L. (1993). Identity status in late adolescents: scoring criteria. V J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer in J. L. Orlofsky (ur.), *Ego Identity* (str. 205–240). New York: Springer-Verlag.
19. Moldenhauer, B. (2010). *Die Einverleibung der Gesellschaft. Der Körper in der Soziologie Pierre Bourdieus*. Köln: PapyRossa Verlag.
20. Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji, 2014–2023. (18. 12. 2017). Pridobljeno iz <http://e-uprava.gov.si/download/edemokracija/datotekaVsebinska/167135?disposition=inline>
21. Rössel, J. in Beckert-Zieglschmid, C. (2002). Die Reproduktion kulturellen Kapitals. *Zeitschrift für Soziologie*, 31(6), 497–513.

dr. Jožef Krizaj, prof. šp. vzg.
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport,
Inštitut za kineziologijo
Gortanova 22, 1000 Ljubljana
jozef.krizaj@fsp.uni-lj.si